

А. Д. Дакукін

г. Гомель, ГДУ імя Ф. Скарыны

ВЫВУЧЭННЕ ТВОРЧАСЦІ АЛЕСЯ РАЗАНАВА Ё ВНУ

У працэсе вывучэння асаблівасцяў гісторыка-літаратурнага працэсу студэнты-філолагі асэнсоўваюць біяграфічныя звесткі, эстэтычныя погляды, спецыфіку паэтыкі тэкстаў і інш. значнай колькасці пісьменнікаў. Ахарактарызуем на прыкладзе творчасці Алеся Разанава, пры засваенні якіх дысцыплін гэта адбываецца, а таксама назавём асноўныя пытанні, што разглядаюцца на занятках.

Так, у межах вучэбнай дысцыпліны “Гісторыя беларускай літаратуры ХХ – пач. ХХІ ст.” творчасць Алеся Разанава вывучаецца манаграфічна. Згодна з тыпавай вучэбнай праграмай [2] (складзена ў 2006 выкладчыкамі БДУ) на занятках неабходна падаць інфармацыю пра біяграфію паэта, ахарактарызаваць складаны шлях яго твораў да чытача, узаемаадносіны з крытыкай і цензурай, паколькі тэксты пісьменніка ўжо з самага пачатку вызначаліся нетрадыцыйнасцю і эксперыментальнасцю. Аналіз творчых здабыткаў А. Разанава прапануецца праводзіць у храналагічным парадку на аснове зборнікаў паэта. У першым – “Адраджэнне” – трэба звярнуць увагу на сімволіку назвы, праблематыку кнігі, ідэйна-мастацкія прыярытэты творчай манеры А. Разанава, а таксама паэтыку твораў (рамантычная ўзнёсласць, напружана-драматычны рытм, метафарычнасць мовы) і інш. Пры асэнсаванні зместу зборніка “Назаўжды” варта адзначыць пошукавы характар кнігі, яе агульны рамантычны пафас і паглыбленне ў нацыянальную гісторыю. Для асэнсавання жанру філасофскай паэмы прапануецца звярнуцца да “Паэмы калодзежа”, “Паэмы вяхі”, “Паэмы рыбіны” і інш. з кнігі “Каардынаты быцця”. Структура зборніка “Шлях – 360” адлюстроўвае абнаўленне сістэмы поглядаў паэта, уплывы на яго творчасць філасофіі Усходу, тэматычнае і жанравае наватарства (у праграме згадваюцца “Паэма рэха”, “Першая паэма шляху” і інш., а таксама жанр квантэмы). Выданні “Вастрыё стралы”, “Паляванне ў райскай даліне”, “Рэчаіснасць”, “Гановерскія пункціры” характарызуюцца далейшым творчым і эксперыментальным пошукам. Пры рабоце з гэтымі зборнікамі, як адзначаецца, варта пазнаёміць студэнтаў з асаблівасцямі новых жанраў, вынайджаных пісьменнікам: гэта версэты і вершаказы (зб. “Вастрыё стралы”), зномы (зб. “Паляванне ў райскай даліне”), нямецкамоўныя вершы аўтара (зб. “Wortdichte”). Канкрэтныя творы для асэнсавання не прапануюцца, іх мусіць выбраць сам выкладчык на свой густ. Акрамя таго, неабходна звярнуць увагу на ўзнаўленне тэкстаў старабеларускай літаратуры (зб. “Кніга ўзнаўленняў”) і пераклады, здзейсненыя А.

Разанавым, яго эсэістыку (згадваюцца “Васілёк і жыта”, “Сёе-тое пра карані і пра ісціну”, “Нататкі на дубовых лістах”, “Медытацыі наўзбоч «Шляху – 360»”). Таксама праграмай прадугледжана асэнсаванне тыпалагічнай аналогіі творчасці паэта з класікай (Г. Апалінэр, Р.-М. Рыльке, П. Элюар, Ф. Г. Лорка, В. Хлебнікаў, М. Цвятаева, В. Мандэльштам і інш.).

Адпаведна, на аснове дадзенай тыпавай праграмы ў кожнай вучэбна-метадычным комплексе, складзеным выкладчыкамі БДПУ імя М.Танка (2016 г.), для асэнсавання абраных ранніх вершы пісьменніка “Бяда”, “Радзіма”, “Рагнеда”, версэты “Стары горад”, “У крузе”, “Спадчына”, квантэма “руіны запарушваюцца...”, вершаказ “Горад”, зном “Кожны народ мае...” [1].

У ГДУ імя Ф. Скарыны творчасць А. Разанава вывучаецца ў межах названай вышэй “Гісторыі беларускай літаратуры XX – пач. XXI ст.”, “Літаратуры бліжняга замежжа”, а таксама некалькіх спецкурсаў.

На занятках па літаратуры бліжняга замежжа студэнты ГДУ атрымліваюць інфармацыю пра літоўскамоўныя пункціры А. Разанава, а таксама пра перакладчыцкую дзейнасць паэта (у прыватнасці, А. Разанаў пераклаў з літоўскай мовы творы К. Саі, раман Ё. Авіжуса “Час, калі пусцеюць сядзібы”, шматлікія вершы літоўскіх паэтаў).

Спецкурс “Зместава-фармальныя пошукі сучаснай беларускай лірыкі” (аўтар А. Брадзіхіна) прысвечаны асэнсаванню спецыфікі сучаснай беларускай паэзіі, ідэйна-мастацкіх пошукаў аўтараў. У адпаведным курсе лекцый творчасць А. Разанава разглядаецца ў тэме “Філасофска-інтэлектуальны кірунак у сучаснай беларускай лірыцы”. А. Брадзіхіна характарызуе бібліяграфію пісьменніка, а далей звяртаецца да мастацкіх асаблівасцяў яго тэкстаў (скандэнсаванасць філасофскага зместу, афарыстычнасць выказвання, ускладненасць думкі, вобразная асацыятыўнасць, шматзначнасць сэнсаў, ірацыяналізм, спалучэнне рэалізму і ўмоўнасці і інш.) і адметных разанаўскіх жанраў. У якасці ілюстрацыйнага матэрыялу прыводзяцца радкі версэтаў “Рэчаіснасць”, “Цуд”, вершаказаў “Хлеб”, “Аскепкі”, квантэмы “сцізорыку карціць...”, пункціраў “Як паніжэлі...”, “Вось ужо і скончыўся лівень...”, знома “Традыцыйнае вядзе дыялог...”

У спецкурсе “Беларуская літаратура XX ст. у еўрапейскім кантэксце” (аўтар А. Мельнікава) праводзіцца параўнальна-тыпалагічнае вывучэнне тэкстаў айчыннай літаратуры ў кантэксце еўрапейскага і сусветнага прыгожлага пісьменства. Выкарыстоўваючы прыёмы кампаратывістыкі, аўтар спецкурса разглядае Алеся Разанава як прадстаўніка інтэлектуальна-метафізічнай плыні ў беларускай літаратуры. Даводзіцца думка, што дадзены пісьменнік з’яўляецца адным з самых нацыянальных, аднак

адначасова цесна звязаным з заходнееўрапейскай паэтычнай традыцыяй. Так, жанравыя асаблівасці твораў паэта характарызуюцца даследчыкам з прыцягненем звестак пра паняцці мадэрнізму і постмадэрнізму, пра філасофію М. Хайдэгера, творчасць паэтаў-сімвалістаў, футурыстаў і інш.

Кампаратыўным даследаванням прысвечаны працы прафесара БДУ Евы Лявонавай, якая пры выкладанні замежнай літаратуры, найперш нямецкай, звяртаецца і да творчасці Алеся Разанава. Навуковец разглядае пытанні пра сувязь А. Разанава і еўрапейскай традыцыі “рэчыўнасці”, “канкрэтнай паэзіі”, постмадэрнізму, а таксама гукатворчасць пісьменніка (гл. кнігі “Беларуская літаратура ХХ ст. і еўрапейскі літаратурны вопыт”, “Агульнае і адметнае”, адпаведныя раздзелы ў калектыўным выданні “Літаратурная карта Еўропы”). Акрамя таго, паколькі паэт сам піша нямецку, Е. Лявонава даследуе іншамоўныя творы А. Разанава, іх рэцэпцыю чытачом і падабенства з беларускімі тэкстамі аўтара.

Алесь Разанаў паходзіць з вёскі Сялец Бярозаўскага раёна, таму не дзіўна, што вершы пісьменніка вивучаюцца таксама пры разглядзе спецыфікі прыгожага пісьменства Брэсцкага рэгіёна. Напрыклад, у БрДУ імя А. С. Пушкіна выкладаецца, згодна з афіцыйным сайтам кафедры беларускага літаратуразнаўства, спецкурс “Літаратура Берасцейшчыны”, а калектывам выкладчыкаў складзеная і выдадзеная “Літаратурная карта Берасцейшчыны”, дзе распавядаецца ў тым ліку пра біяграфію А. Разанава і яго творчыя здабыткі.

Бачна, што студэнты атрымліваюць інфармацыю пра спецыфіку светабачання паэта, асаблівасці паэтыкі тэкстаў пісьменніка і іх жанравую прыналежнасць, знаёмяцца з дзейнасцю А. Разанава-перакладчыка. На нашу думку, на занятках варта больш актыўна выкарыстоўваць новыя выданні А. Разанава. Так, у 2017 г. апублікаваная кніга інтэрв’ю, згадак і артыкулаў паэта “Невядомая велічыня”, выйшлі таксама “Літоўскія пункціры” (2018, па-літоўску), зборнік вершасловаў “Зблізку і здалёк” (2016, па-нямецку). У 2018 г. выдавецтвам “Мастацкая літаратура” выдадзены поўны збор пункціраў паэта “Такая і гэтакі: талакуе з маланкай дождж”. Акрамя таго, у серыі “Паэты планеты” ў апошнія некалькі гадоў выйшла кніга твораў А. Разанава “Перавыбранае” і здзейснення ім пераклады Р. Тагора, М. Басё, літоўскіх і паўднёvasлавянскіх паэтаў.

Сярод найноўшых навуковых выданняў, што звяртаюцца да разанаўскай паэзіі, назавём манаграфіі І. Штэйнера “Уводзіны ў невымоўнае: філасофія паэзіі Алеся Разанава” і Т. Аляшкевіч “Фонасемантыка паэтычнага твора Алеся Разанава”.

Адпаведна ў вуну рэспублікі творчасць А. Разанава вивучаецца ў межах дысцыпліны “Гісторыя беларускай літаратуры ХХ – пач. ХХІ ст.”, пры асэнсаванні замежнай літаратуры (бо пісьменнік стварае тэксты і па-нямецку, перакладае з вялікай колькасці моў), літаратуры бліжняга замежжа

(літоўскай), а таксама шэрагу спецкурсаў.

Літаратура

1. Вучэбна-метадычны комплекс па вучэбнай дысцыпліне “Гісторыя беларускай літаратуры” для спецыяльнасцей 1-02 03 01 Беларуская мова і літаратура, 1-02 03 03 Беларуская мова і літаратура. Замежная мова (з указаннем мовы) [Электронны рэсурс] // Рэпозіторый БДПУ імя М. Танка. – Рэжым доступу : <https://elib.bspu.by/handle/doc/43707>. – Дата доступу : 04.01.2021.

2. Гісторыя беларускай літаратуры XX – пач. XXI стагоддзя : вучэбная праграма для вышэйшых навучальных устаноў па спецыяльнасцях 1-21 05 01 Беларуская філалогія, 1-21 05 02 Руская філалогія, 1-21 05 04 Славянская філалогія, 1-21 05 06 Рамана-германская філалогія [Электронны рэсурс] // Рэпозіторый БДУ. – Рэжым доступу : <https://elib.bsu.by/handle/123456789/663>. – Дата доступу : 08.01.2021.

РЕПОЗИТОРИЙ ГГУ ИМЕНИ Ф. СКОРИНЫ